

BADMINTON O'YINING KELIB CHIQISHI VA RIVOJLANISH TARIXI

*Shahrisabz davlat pedagogika inistituti
Ijtimoiy fanlar Fakulteti Jismoniy madaniyat kafedrası
O`qituvchi-stajyor
Rashidov Zuxriddin Najim o`g`li
zurikzurmisan@gmail.com
Telefon raqami: +99899 876 97 30*

Annotatsiya badmintonni vujudga kelishi va uning mazmunini evolyutsion o'zgarishi, uning rivojlanish bosqichlari. Olimpiada o'yinlari va boshqa yuqori reytingli xalqaro musobaqalarda yetakchi badmintonchilarning mavqei. O'zbekistonda badmintonni rivojlanishi. O'zbek badmintonchilarining mamlakat va xalqaro musobaqalarda ishtirok etishi, mustaqillik davrida badmintonni rivojlanishi, badmintonni ko'pbosqichli ommaviy musobaqalar dasturlariga kiritilishi. Badmintonni O'zbekiston jismoniy tarbiya tizimidagi o'rni. Yondashuv asosida yoritib berilgan.

Kalit so'zlar:badminton, rivojlanishi, olimpiada, volang, raketka, setka. (BWF)

Badminton sport turining tarixi.

Badminton insoniyat tamaddunining eng qadimiy o'yinlaridan biridir. Uning kelib chiqishi borasida ko'plab afsonalar mavjud. Qadimgi Yunoniston, Yaponiya, Hindiston va hatto Afrika xalqlarining rivoyatlarida bundan ikki ming yillar avval kattalar va bolalar volan (badminton koptogi) o'ynaganliklari qayd etilgan. "Uchuvchi pat" deb nomlangan qadimiy sport o'yini Xitoyda eramizdan ming yil oldin ham ma'lum bo'lgan. U Yaponiyada "oyabane" deb atalgan hamda bir nechta g'oz pati va quritilgan sakura mevasidan tayyorlangan volanni yog'och raketkalarda oshirib tashlashga asoslangan. V.Gyugo va I.F.Shillerlarning asarlaridan Yevropada XVI asrda o'ynalgan volan o'yini haqida bilib olish mumkin. Fransiyada bunday o'yin "je-de-pom" (olma bilan o'ynash) deb nomlangan. G'orta asr ingliz gravyuralarida bir-birlariga volanni oshirayotgan dehqonlar tasvirlangan. XVIII asrga oid rasmlar Rossiyada ham insonlar o'sha paytda shunga o'xshash o'yinni o'ynaganlaridan dalolat beradi. Gavriil Derjavin ham patli koptok haqida yozib qoldirgan. 1650-yilda Shvetsiya qirolichasi Kristina Stokgolmdagi Royal Palas (Qirollik saroyi) yaqinida saroy ayonlari va xorijiy mehmonlar bilan "patli koptok" o'ynash uchun maxsus kort qurdiradi. Mazkur kort Shvetsiya poytaxtida hanuzgacha saqlanib qolgan hamda bugungi kunda cherkov mulki hisoblanadi. XIX asrda Angliyada gersog Beford xonadonida volan o'yini ayniqsa juda ommalashadi. Gersog badminton

Assotsiatsiyasining homiysi bo'lgan. Bugungi kunda u egalik qilgan Front Xollda ko'hna raketka va volanlarning ajoyib kolleksiyasi saqlanadi. 1860-yilda Isaak Sprat badminton haqida kitob yozdi va unda ushbu o'yinning ilk qoidalarini tavsiflab berdi. Zamonaviy badmintonning Vatani Hindiston hisoblanadi. U XIX asrda Hindistonda keng ommalashgan va ayrim manbalarga ko'ra - "pune", boshqalarida aytilishicha — "roopa" deb atalgan o'yindan kelib chiqqan. 11 O'sha davrda Hindistonda xizmat qilgan ingliz zobitlari bu o'yinni katta qiziqish bilan o'ynaganlar. 1872-yilda Vatanlariga qaytgach, ular mazkur qiziqarli o'yinni Glochestershir yaqinidagi Badminton yer-mulkida namoyish etishadi. Aynan shu yil Angliyada mana shu yer-mulk nomidan kelib chiqib "badminton" deb nom berilgan o'yinning "tug'ilgan yili" hisoblanadi. 1875- yilda zobitlarning "Folkstaun" nomli badminton klubiga asos solinadi. Assotsiatsiyaning ilk prezidenti polkovnik Dolbi bo'lib, u "pune" - "roopa" o'yinlari qoidalarini asosida badmintonning yangi qoidalarini ishlab chiqishda faol ishtirok etadi. Ana shu qoidalarning ayrimlari bugungi kungacha saqlanib qolgan. Asta-sekin Angliyada badminton klublari yuzaga kela boshlaydi. Shuni ta'kidlash kerakki, o'sha davrda turli hududlarda o'lchami har xil bo'lgan maydonlarda o'ynashgan. Gvilforddagi kort ayniqsa mashhur bo'lgan. Aynan mana shu kortning o'lchamlari (44x20 fut yoki 13,4012x6,096 m) 1887-yilda Badminton klubi lomonidan nashr etilgan o'yin qoidalariga kiritiladi. 1898-yilda badminton bo'yicha ilk rasmiy turnir bo'lib o'tadi. 1899-yil 4-aprelda Londonda birinchi marta Angliya chempionati o'tkaziladi. Keyinchalik Angliyada chempionatlar ommalashadi, badminton klublari soni ham ortib, badminton o'yini Birlashgan Qirollik va butun Yevropada keng ommalashib boradi. Yangi sport o'yini tez ommalashib, o'z navbatida, volan ishlab chiqarish ham rivojlanadi. 1898-yilda volan ishlab chiqarish bo'yicha ilk patentni Enn Jekson xonim oladi. Badminton nafaqat Angliya, balki uning ko'pdan ko'p mustamlakalarida ham keng tarqaladi. Shu bois, 1934-yil 5-iyulda Xalqaro badminton federatsiyasi (IBF)ga asos solgan mamlakatlarning aksariyati Buyuk Britaniyaning sobiq mustamlakalari hisoblanadi. Bulardan tashqari, xalqaro federatsiya bir qator rasmiy shaxsiy tumirlami ham o'tkazib keladi. Ular orasida yaqin-yaqinlargacha Angliya ochiq chempionati eng mashhurlaridan biri bo'lgan va u norasmiy jahon chempionati hisoblangan. Angliya ochiq chempionatiga 1899-yilda asos solingan. Ilk rasmiy jahon chempionati 1977-yil Shvetsiyaning Malme shahrida bo'lib o'tgan. 1992-yilda badminton olimpiada o'yinlari oilasiga qabul qilinadi. Sobiq Sovet Ittifoqida badminton 1957-yilda rasmiy maqomga ega bo'ldi, desak xato qilmaymiz. Shu yili Moskvada o'tkazilgan yoshlar va talabalarning Butunjahon festivalida Ittifoq vakillari V.Dyomin, I.Sokolov, S. Zamuruyeva, N. Kalashnikov mazkur xalqaro forumga tashrif buyurgan xorijlik sportchibadmintonchilar bilan kuch sinashganlar. 1959-yilda birinchi marta Moskva shahri shaxsiy chempionati o'tkaziladi (goliblar: V.Dyomin va S.Zamuruyeva), 1960- yilda esa ilk shaharlararo musobaqada Moskva va Lvov

shaharlari badmintonchilari kortda kuch sinashadilar. 1961-yilda Moskva, Leningrad, Xarkov, Lvov va boshqa bir qator shaharlar badmintonchilari o'rtasida shaharlar tumiri bo'lib o'tadi. Final o'yinida Moskva shahrining "Mehnat" jamiyati 13 sportchilari (M.Seminas, M.Goncharova, N. Sokolov, N.Goncharov, N.Oreshkin) hamshaharlari - "Burevestnik" sport jamiyati vakillari (T.Dorofeyev, T.Chistyakova, V.Xolodov, M.Shtilman, A.Postnikov, V.Mixeyev) ustidan g'alaba qozonishdi. O'sha yili "Kosmonavtlar kubogi" deb nomlangan turnir ham tashkil qilinadi. Bu bejiz emasdi. Chunki dunyoning birinchi kosmonavti Yu.Gagarin o'zining tarixiy parvozidan keyin jumalistlarga bergan intervyusida shunday degandi: "Badminton o'ynashni yoqtiraman. Bu juda ajoyib o'yin". 1963-yilda Moskva shahrida birinchi SSSR chempionati bo'lib o'tadi. 1974-yilda sobiq Sovet Ittifoqi Xalqaro badminton federatsiyasi a'zoligiga qabul qilinadi. XXI asr boshlarida Xalqaro badminton federatsiyasi o'z nomini o'zgartirdi. Hozirda u Butunjahon badminton federatsiyasi (BWF) deb nom olgan.

Volang

Volan kallak va patli qismdan tashkil topgan bo'ladi. Professional musobaqa va turnirlar patli volanlarda o'ynaladi. Ularda kallakka ulangan 16 ta pat bo'ladi. Volanning og'irligi 4,74 grammdan 5,50 grammgacha bo'lib, uning o'lchamlari keltirilgan. Plastik volanlar, uchish xususiyatiga ko'ra, patli volanlardan ma'lum darajada farq qiladi va asosan havaskorlar uchun mo'ljallangan bo'ladi. Shu bilan birga, plastik volang o'yinga yaroqlilik xususiyati patli volanlarga nisbatan uzoqroq saqlanib qoladi. Po'kak kallakli aralash volanlar, uchish xususiyatiga ko'ra, patli volanlarga yaqin turadi. Plastik kallakli volan modellari boshlovchi badmintonchilarga tavsiya etiladi. Garchi ulaming uchish xususiyatlari yomonroq bo'lsa-da, boshlovchilarga ko'proq xizmat qiladi, chunki ular noaniq zarbalarga (masalan, raketka gardishi bilan urishlarga) chidamliroq bo'ladi. Bir xil modeldagi sifatli plastik volanlar uchish xususiyatiga ko'ra farqlanadi va atrof-muhitning ma'lum bir haroratlarida ishlatiladi. Buni volangning kallagidagi aylana tasmaning rangidan farqlab olsa bo'ladi. Qizil tasma - eng tez uchar volan, sovuq havoda o'ynashga mo'ljallangan, moviy - o'rtacha lezlikka ega bo'lib, me'yoridagi harorat uchun, yashil - tezligi past volan, issiq havoga mo'ljallangan. Sport zallarida odatda moviy yoki yashil tasmali, ya'ni o'rtacha va past tezlikka ega volanda o'ynaladi.

Raketka

Raketkaning o'lchamlari quyidagicha: umumiy uzunligi 680 mm dan, umumiy kengligi esa 230 mm dan oshmasligi lozim. Raketka kallagining uzunligi 290 mm dan oshiq bo'lmasligi zarur. Sim tortilgan yuzaning uzunligi 280 mm dan, eniga esa 220 mm dan ko'p bo'lmasligi kerak.

Badminton raketkasi dizayni va uning eng muhim xususiyatlari

Badminton raketkasi quyidagilardan iborat:

- 1.Rim boshi;
- 2.Tee;
- 3.Rod;
- 4.Qopqoq
- 5.Tutqich.

Raketaning asosiy xususiyatlari:

- •Og'irlik
- •Tutqich o'lchami
- •Balans
- •Rodning qattiqligi
- •Raketa yasalgan material

Badminton raketkasi vazni

Badminton raketkalarining vazni 54 dan 94 grammgacha. Badminton raketkasining vazni lotincha "U" harfi va raqam bilan ko'rsatilgan. Belgilanish odatda qopqoqda ko'rsatiladi. Jadvaldan ko'rinib turibdiki, raqam qanchalik past bo'lsa, raketka og'irroq bo'ladi, masalan, 3U raketkasi 4U raketasiga qaraganda og'irroqdir.

Setka

Badminton maydonchasi o'rtasidan uni teng ikkiga bo'lib turadigan, eni 0,76 sm bo'lgan to'r tortiladi. To'r maydonchani ikki tomonidagi maxsus ustunchalarga tortib bog'lanadi. To'rning tepa qismi kengligi 0,75 mm bo'lgan oq lenta bilan tamg'alangan bo'ladi. Ushbu lenta yetarlicha o'lchamdagi va mustahkamlikdagi trosga qotirilib, ikki tomondagi ustunlar bilan bir xil balandlikda bo'lishi kerak. Ustunlar bilan to'rning oxiri orasida tirqishlar bo'lmasligi kerak. Zarurat bo'lsa, to'rning chetlari ustunga bog'lab chiqiladi. Poldan to'rning yuqori qismigacha bo'lgan balandlik: ustunlar oldida 1,55 sm (juftlik o'yinlar uchun yon chiziqlardan balandlik), markazda esa 152,4 mm bo'lishi zarur. To'r teshiklarining o'lchami esa 0,15 mm dan 0,20 mm gacha bo'ladi. Odatda, to'r to'q rangli bo'ladi. Chunki shunda yorqin rangli volan ko'zga yaqqol tashlanib turadi.

(BWF)

Butunjahon Badminton Federatsiyasi (BWF) Xalqaro Olimpiada Qo'mitasi (XOQ) tomonidan tan olingan badminton sporti bo'yicha xalqaro boshqaruv organi. U 1934-yilda Xalqaro Badminton Federatsiyasi (IBF) sifatida tashkil etilgan bo'lib, dastlab to'qqizta davlat Kanada, Daniya, Angliya, Fransiya, Irlandiya, Niderlandiya, Yangi Zelandiya, Shotlandiya va Uels) a'zo bo'lgan. 1981-yilda IBF Jahon Badminton Federatsiyasi bilan birlashtirildi va 2006-yil 24-sentabrda Madridda bo'lib o'tgan

navbatdan tashqari umumiy yig'ilishda tashkilot nomi Butunjahon Badminton Federatsiyasi (BWF) ga o'zgartirildi.

BWF tashkil etilganida (IBF sifatida), uning bosh ofisi Buyuk Britaniyaning Cheltenham shahrida joylashgan edi. Bosh ofis 2005-yil 1-oktabrda Malayziyaning Kuala Lumpur shahriga ko'chirildi. Hozirgi prezidenti Poul-Erik Hoyer Larsen hisoblanadi. Hozirgi kunda BWF ga butun dunyo bo'ylab 176 ta davlat a'zo bo'lib, ular 5 ta qit'a konfederatsiyasida tuzilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1.«Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida»gi Qonun. // O'zbekiston Respublikasi Qonuniga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish haqida/ O'zbekiston Respublikasi Qonuni
- 2.Badminton nazariyasi va uslubiyati A.A.Pulatov, O.M.Savat'yugin, Sh.Sh.Isroilov
- 3.John Edwards. Badminton. Technique, tactics, training. UK- 2014
- 4.Смирнов Ю.Н. Бадминтон: Учебник для институтов физической культуры.